

Vildtbanen og vildtbanestenen

Fra Underup kan man følge den gamle Vildtbane til Nim (følg grusvejen mellem Bygaden 6 og 8, på modsatte side af Underup Kirke). Halvvejs på stien finder man to vildtbanesten og en dejlig plads, hvor man kan gøre rast på Vildtbanelaugets røde bænk eller nyde en medbragt madkurv på pladsens bordbænkesæt. Imens kan man lade tankerne gå tilbage til enevælden, hvor vildtbanestenen markerede kongens jagtarealer – og hvor krybskytteri blev straffet med døden!

Kongens jagtareal ved Underup

Vildtbanen mellem Underup og Nim var en del af Skanderborg Vildtbane, der blev oprettet af Frederik 2. i sidste halvdel af 1500-tallet. Frederik 2. var en rigtig enevældig konge med hang til ekstravagant kunst, pompøse fester og ikke mindst jagt. Ved talrige mageskifter med adelen, overtagelse af klostrenes jorder efter reformationen og med opkøb af land- og skovområder lykkedes det ham at få et sammenhængende jagtterræn. Skanderborg Vildtbane omfattede seks herreder fra Horsens til Viborg, og ved Skanderborg Slot, som i perioden ca. 1500-1800 var et meget yndet kongeligt opholdssted, blev der opdrættet fasaner, kalkuner og agerhøns til jagten og de kongelige spisekamre. Det var kun kongen, der havde retten til at jage på de enorme arealer, og jagten omfattede kronvildt, dådyr, harer og vildsvin (som Frederik d. 2. i sin regeringsperiode udsatte i Jylland for at genoprette den næsten udryddede bestand).

Oprindeligt var kongens vildtbane markeret med 2 meter høje egetræspæle opstillet med en afstand på 1,5-2 kilometer mellem hver pæl, men disse blev ofte væltet eller stjålet af utilfredse bønder, der ødelagde dem, brændte dem eller brugte dem som tømmer. Derfor erstattede kongerne Frederik 5. og Christian 6. i årene 1743-1762 pælene i Skanderborgområdet med store granitsten. Inskriptionen på vildtbanestenen var forskelligt udformet afhængigt af den enkelte stenhugger, men fælles for dem alle er, at de øverst består af en krone, dernæst et kongeligt monogram, en bogstavkombination, et årstal og evt. et nummer. På stenene ved Underup lyder inskriptionen således:

”Krone”- C6 – SA – WB – A1744” – med følgende betydning:

”Hans Kongelige Højhed, Christian 6., Skanderborg Amt, Wildt Bane, Anno 1744”.

Krybskytter, lemmede hunde og 250 ton kød

Bønderne var meget utilfredse med anlæggelsen af den kongelige vildtbane, fordi den indskrænkede deres jagt- og brugsret til arealerne. Og som konsekvens af kongens eneret til jagten på de store arealer voksede hjortebestanden eksplosivt, og mange bønders afgrøder blev derfor ødelagt eller ædt. Bønderne kunne derfor blive fristet til at forsøge at sænke hjortebestanden ved selv at jage inden for vildtbanens markerede område. Straffen for på den måde at beskytte sine egne afgrøder, eller forsøge at få ekstra kød på bordet til familien, var død

ved hængning. Skovridderne havde også fuld ret til at skyde krybskytterne, ligesom bøndernes hunde blev "lemmede" – dvs. fik deres ene forben hugget af ved knæet, så de ikke var i stand til at drive og jage vildtet i området.

I 1593 var vildtbestanden blevet så stor, at Christian d. 4. besluttede, at der skulle afholdes en åben jagt på vildtbanen. Man anslår, at der alene i maj måned 1593 blev nedlagt 1600 hjorte og et stort antal hinder, rådyr, vildsvin, harer, fasaner, agerhøns og ræve, der tilsammen svarede til 250 ton kød.

Vildtbanens nedlæggelse

Skanderborg Vildtbane blev nedlagt, da kongen (Christian 7.) solgte sine jordbesiddelser til private i 1767. Normalt skulle stenene afleveres til Amtsforvaltningen, men de 112 stående sten i Skanderborgs jagtdistrikt fik lov at blive. I dag er det kun meget få af vildtbanestenenene, der står på deres oprindelige plads. Alle disse er dog fredede.

Stenene ved Underup stod oprindeligt ved den gamle kongevej (vildtbanestien) på sogneskellet mellem Underup og Nim, men da den nuværende Skanderborgvej blev anlagt i 1941, blev de flyttet dertil. De blev dog flyttet tilbage til deres oprindelige (og nuværende) plads ved en stor markering d. 26. maj 1993. Genrejsningen, der var et resultat af et forløb med uenighed om skolevejenes trafikfarlighed, blev overværet af ca. 80 tilskuere, heraf 60 elever og lærere fra Nim-Underup Skole. Skolebørnene var nemlig i høj grad en del af årsagen til, at vildtbanestenenene overhovedet kom tilbage på deres oprindelige plads...

Genrejsningen af vildtbanestenenene

I vinteren 1987-88 blev skolebørnene fra Torp og en del af Underup holdt hjemme fra skole på grund af den farlige skolevej til Nim. På et møde mellem forældrene i Underup-Torp og Kulturudvalget i Brædstrup Kommune blev det derfor besluttet at genetablere den gamle vej mellem Nim og Underup som en sikker cykelvej – for at undgå tilsvarende situation vinteren efter. Driftige borgere skulle selv klare anlæggelsen af stien. Kommunen leverede til gengæld den nødvendige stabilgrus. D. 15 oktober 1988 blev stien etableret, og under det efterfølgende "fyraftensmøde" opstod idéen om at få de to vildtbanesten "hjem igen".

Efter nogle års sporadisk arbejde kom der i foråret 1992 afslag fra Vejle Amt, der ønskede en anden placering af stenene. Man var egentlig klar til at opgive sagen, men Nim Borgerforening opfordrede på en løvspringstur Vildtbanestiudvalget til at udnytte ankemuligheden og klage til Miljøministeriet. I starten af 1993 kom så endelig Skov- og Naturstyrelsens tilladelse, der betød, at stenene kunne flyttes tilbage til det sted, hvor de blev placeret i 1744 – og stenene blev flyttet og genrejst 26. maj 1993 under stor bevågenhed og ikke mindst deltagelse af en masse skolebørn.

I dag kan man opleve vildtbanestenene på en gå- eller cykeltur mellem Nim og Underup. Det lokale Vildtbanelaug sørger for, at området er pænt ryddet, og at stenene årligt pudses og kalkes, så de 275 år gamle sten står, som var de sat der i går.

Af Trine Rosenbæk

Kilder:

Jens Ole Christiansen: "Skanderborg vildtbane" i Brædstrupegnens Hjemstavnsforenings årsskrift 2004.

Sven Jørgensen: "Genrejsning af Vildtbanestenene i Nim" i Brædstrupegnens Hjemstavnsforenings årsskrift 1993.

Horsens Museum: "Vildtbanesten og fredede røser", artikel på Historisk Atlas ([weblink](#))

Fotos: larsp.smugmug.com samt private.